

Initiativärende mot dåvarande Överförmyndaren i Gotlands kommun om handläggningen av ärenden om förmynderskap

Initiativet m.m.

Vid inspektion av Överförmyndaren i Gotlands kommun den 25–26 september 2006 gjordes vissa iakttagelser i två ärenden om förmynderskap som föranledde mig att besluta fortsätta granskningen inom ramen för ett initiativärende.

En promemoria med i huvudsak följande lydelse upprättades.

AA

Den 10 juni 2005 inkom till överförmyndaren ett meddelande från AFA Livförsäkring om att AA erhållit 197 000 kr i försäkringsersättning sedan fadern BB avlidit. Beloppet hade satts in på ett spärrat konto i Handelsbanken. Den 6 juli 2005 inkom ett meddelande från Skandia om att AA erhållit 146 975 kr i försäkringsersättning. Även detta belopp hade satts in på spärrat konto i Handelsbanken.

Vid tre olika tillfällen under tiden den 7 juli–7 september 2005 gav överförmyndaren AA:s förmyndare tillstånd att från det spärrade kontot ta ut sammanlagt 87 000 kr, trots att någon sådan förteckning över AA:s tillgångar som anges i 13 kap. 3 § föräldrabalken ännu inte getts in till överförmyndaren. De uttagna medlen skulle enligt uppgift från förmyndaren användas till flyttstädning för BB:s dödsbo, bouppteckningsarvode samt inköp av bl.a. dator och kläder.

Den 12 september 2005 inkom till överförmyndaren en förteckning över AA:s tillgångar. Av denna framgick att medlen på det spärrade kontot i Handelsbanken den 8 september 2005 uppgick till 453 608 kr. Vidare framgick att behållningen på ett av AA innehavt allkonto i Handelsbanken vid samma tidpunkt uppgick till 21 105 kr 50 öre. Till förteckningen var fogad en försäkringsbeskrivning från Skandia, av vilken framgick att bolaget till medförsäkrade barn till BB från och med den 1 april 2005 till och med den 1 mars 2020 månadsvis skulle betala en pension om 8 032 kr samt återbäring med 3 461 kr. Återbäringen skulle komma att räknas om varje år.

Enligt ett köpekontrakt den 10 november 2005 sålde dödsboet efter BB en fastighet för en köpeskilling om 1 450 000 kr. CC som förmyndare för AA och AA:s syster undertecknade kontraktet för dödsboets räkning. Försäljningen av fastigheten godkändes av överförmyndaren. I den tidigare ingivna förteckningen över AA:s egendom saknades dock helt uppgift om hans andel i dödsboet efter fadern.

Vid fyra olika tillfällen under tiden den 31 oktober 2005–1 juli 2006 gav överförmyndaren AA:s förmyndare tillstånd att från det spärrade kontot i

Handelsbanken ta ut sammanlagt 150 000 kr. Beloppet skulle enligt uppgift från förmyndaren användas till bl.a. ett ”stugkonto”, fickpengar, inköp av moped, cykel, hjälm m.m. Den 14 september 2006 gav vidare överförmyndaren AA:s förmyndare tillstånd att från det spärrade kontot ta ut 50 000 kr. Beloppet skulle enligt förmyndaren lånas ut till AA:s syster.

Föräldrar skall enligt 13 kap. 14 § föräldrabalken före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för sin förvaltning under föregående år av egendom som omfattas av den kontrollerade förvaltningen. I årsräkningen skall anges egendomen och dess värde vid början och slutet av den tid som räkningen avser, skulder som hänför sig till egendomen vid samma tidpunkter samt inkomster av egendomen och utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning.

I den årsräkning för år 2005 som AA:s förmyndare lämnade in till överförmyndaren den 1 mars 2006 finns endast uppgifter om behållningen på AA:s bankkonton den 31 december 2005 och om inkomster under året. Däremot saknas helt uppgifter om behållningen på bankkontona den 1 januari 2005, om AA:s andel i dödsboet efter fadern, om hans fordran på systemen och om hans utgifter under året. Uppgiften om behållningen på kontona den 31 december 2005 har för övrigt felaktigt redovisats som tillgångar per den 1 januari 2005. Trots dessa brister har årsräkningen godkänts utan anmärkning av överförmyndaren.

DD

Den 5 september 2005 inkom till överförmyndaren ett meddelande från SPP Livförsäkring AB om att 729 602 kr betalats ut till DD:s spärrade konto i Handelsbanken sedan fadern EE avlidit. Den 24 februari 2006 inkom vidare en arvskifteshandling, enligt vilken DD tillskiftades bankmedel och aktier till ett sammanlagt värde om 640 867 kr 30 öre. I arvskifteshandlingen angavs också att all EE:s egendom i en av denne bedriven näringsverksamhet skulle tillfalla DD.

Enligt 13 kap. 3 § föräldrabalken skall en förmyndare, inom en månad efter det att den omyndiges tillgångar kommit att överstiga åtta gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, ge in en förteckning över den omyndiges egendom till överförmyndaren. Någon sådan förteckning har ännu inte lämnats in till överförmyndaren av DD:s förmyndare FF.

Den 27 mars 2006 gav överförmyndaren FF tillstånd att från det spärrade kontot i Handelsbanken ta ut 143 424 kr. Av tillståndsbeslutet framgår inte vad det uttagna beloppet skulle användas till. Inte heller framgår av beslutet vilka konton som skulle avslutas eller varför.

Den 14 juni 2006 gav överförmyndaren FF tillstånd att från Handelsbanken föra över 400 000 kr till Länsförsäkringar. Av tillståndsbeslutet framgår inte vad som var orsaken till överföringen.

Den 14 augusti 2006 godkände överförmyndaren en begäran från GG och FF om tillstånd att bygga en maskinhall för en kostnad om cirka 600 000 kr. Av handlingen framgår dock inte vilka ekonomiska konsekvenser byggandet av maskinhallen skulle få för DD.

Någon årsräkning för år 2005 har ännu inte kommit in till överförmyndaren.

Utredning

Ärendet remitterades till Överförmyndaren i Gotlands kommun för yttrande. Ordföranden i överförmyndarnämnden HH anförde i sitt remissvar följande.

AA

AA:s far avled i mars 2005 och ärendet aktualiserades hos överförmyndaren i samband med utbetalning av försäkring. Samtliga medel har varit insatta på spärrade konton.

Utgifter för flyttstädning och bouppteckningsarvode glömdes bort vid bouppteckningen. Kostnader som helt klart skulle betalas av dödsbodelägarna. Därav uttagstillstånd till detta.

De fyra olika uttagen som gått till bl.a. stugkonto, har förmyndaren förklarat med att det är fler delägare i sommarstugan och att man satt in pengar för kommande behov. Inköp av moped, cykel och hjälm hade AA:s far bekostat om han varit i livet. Då det gäller lånet till AA:s syster har det upprättats en låneförbindelse. Lånet var ett kortfristigt lån och förväntas återredovisas 2006. Detta skulle naturligtvis ha varit dokumenterat i akten. Gällande övriga uttagstillstånd visar underlagen vad pengarna skulle gå till. Undertecknad har ingenting som tyder på att förmyndaren inte förvaltar AA:s tillgångar på ett tillfredsställande sätt. Då uttag sker från spärrade konton finns således dokumentation och det har tidigare varit kutym att förmyndare lämnar förenklad redovisning. Numera krävs samtliga redovisningsskyldiga förmyndare på att lämna komplett årsredovisning med utgifter och inkomster för året.

Situationen kring AA och kvarlåtenskapen efter hans far var komplicerad vilket medförde att förmyndaren var i behov av juridisk expertis. Detta medförde i sin tur att det tog tid innan förmyndaren fick allt i ordningställt. I avvaktan på detta var samtliga medel spärrade och AA:s tillgångar har således ej kunnat användas felaktigt.

Dokumentationen kring detta ärende är beklagligt nog bristfällig, till en stor del beroende på resursbrist. Något som undertecknad kan intyga har förbättrats efter omorganisation av överförmyndarverksamheten.

DD

Orsaken till uttaget den 27 mars 2006 var att modern ville avsluta kontot i Handelsbanken och flytta pengarna till spärrat konto i Länsförsäkringar.

Orsaken till uttaget den 14 juni 2006 var att modern ville avsluta DD:s konto i Handelsbanken och i stället öppna ett spärrat konto i Länsförsäkringar.

Då det gäller tillståndet att bygga en maskinhall för en kostnad om cirka 600 000 kr var det en nödvändighet för att den stora fårbesättningen skulle kunna övervintra. Meningen var alltså att bygga en ny maskinhall och använda den gamla till djuren. Hade man varit tvungen att slakta djuren hade detta medfört stora förluster för företaget som även drabbat DD.

DD:s mor har, p.g.a. konflikter i ärendet, dröjt med att inkomma med förteckning. DD:s moder är införstådd med vad som gäller. Tilläggas kan, att DD numera har en förordnad medförmyndare, advokat JJ. Detta för att tillvarata hans intressen i företaget då modern och den andra delägaren har dålig kommunikation. Han kommer även att vara DD:s mor behjälplig med redovisning.

Nämnas bör även att turerna kring ärendet har varit komplicerade då förmyndaren inte varit insatt i vad DD skulle ärva. Dokumentationen kring detta ärende är beklagligt nog bristfällig, till en stor del beroende på resursbrist. Något som undertecknad kan intyga har förbättrats efter omorganisation av överförmyndarverksamheten.

Bedömning

Kontrollerad föräldraförvaltning

Enligt 13 kap. 1 § föräldrabalken (FB) är huvudregeln vad gäller förvaltning av omyndigs tillgångar att den omyndiges föräldrar, om dessa är förmyndare, bestämmer hur tillgångarna skall användas eller placeras. Detta gäller även om endast en av föräldrarna är förmyndare. Föräldrarnas rådighet över tillgångarna inskränks genom bestämmelsen i 13 kap. 2 § FB. Första stycket i denna bestämmelse stadgar att reglerna i 3–7 §§ FB tillämpas för förvaltningen när värdet av en omyndigs tillgångar kommit att överstiga åtta gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Detsamma gäller enligt andra stycket när egendom tillfallit den omyndige genom bl.a. arv eller testamente eller ett förmånstagarförordnande vid försäkring med anledning av dödsfall och med villkor att egendomen skall stå under överförmyndarens kontroll. När en omyndig på grund av arv eller testamente fått pengar till ett värde överstigande två gånger gällande basbelopp, eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, skall den som ombesörjer utbetalningen enligt 16 kap. 11 § FB sätta in medlen på ett konto med villkor att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd (överförmyndarspär). Denna skyldighet gäller enligt samma bestämmelse även vid utbetalning av försäkringsbelopp samt pensionsutbetalning. I samband med att utbetalning görs skall en anmälan härom ske till överförmyndaren respektive förmyndaren.

Enligt 13 kap. 3 § FB skall föräldrarna ge in en förteckning över egendomen till överförmyndaren inom en månad efter det att värdet på den omyndiges tillgångar kommit att överstiga åtta basbelopp respektive en månad efter det att egendom tillfallit den omyndige med villkor om särskild överförmyndarkontroll. En sådan förteckning skall avges på heder och samvete. Föräldrarna skall även enligt 13 kap. 14 § FB i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som anges i 2 § samma kapitel. I årsräkningen skall föräldrarna redovisa egendomen och dess värde vid början och slutet av den tid som räkningen avser, skulder som hänför sig till egendomen vid samma tidpunkter och inkomster av egendomen och utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning. Även årsräkningen skall avges på heder och samvete. Den skall inges före den första mars varje år.

Omyndigs medel som satts in på konto med villkor om att de skall stå under särskild överförmyndarkontroll får inte tas ut utan överförmyndarens samtycke enligt bestämmelsen i 13 kap. 8 § FB. Enligt 13 kap. 10 § FB krävs också överförmyndarens samtycke för bl.a. köp och försäljning av fast egendom.

AA

AA har genom förmånstagarförordnande erhållit försäkringsersättning som satts in på ett överförmyndarspärat konto i bank. Enligt 13 kap. 3 § FB ålåg det förmyndaren att inom en månad inkomma med förteckning över tillgångarna. Överförmyndaren hade att bevaka att förteckningen kom in. En sådan förteckning

ger överförmyndaren uppgift om hur barnets ekonomi ser ut. Detta har bl.a. betydelse när överförmyndaren skall ta ställning till om tillstånd till uttag från konto med överförmyndarspärri skall medges eller ej. Mot den bakgrunden är det milt sagt anmärkningsvärt att överförmyndaren vid tre tillfällen gav AA:s förmyndare tillstånd att ta ut betydande medel från det spärrande kontot, trots att någon tillgångsförteckning inte inkommit. Överförmyndaren har inte heller vidtagit några åtgärder för att följa upp vad medlen har använts till. Jag är mycket kritisk till överförmyndarens handläggning i denna del.

Dödsboet sålde en fastighet och överförmyndaren godkände denna försäljning. I den ingivna förteckningen över AA:s egendom saknades dock uppgift om hans andel i dödsboet. Någon bouppteckning eller arvskafteshandling hade inte heller inkommit. Överförmyndaren kan därför inte ha haft någon närmare kännedom om vilka tillgångar AA hade och hur fastighetsförsäljningen skulle komma att påverka honom. Trots det godkände överförmyndaren försäljningen. Jag vill understryka vikten av att överförmyndaren inhämtar erforderligt underlag innan tillstånd medges till en fastighetsförsäljning. Även i denna del är jag mycket kritisk till handläggningen.

I den årsräkning för år 2005 som inkom finns endast uppgift om behållningen på kontona per den 31 december 2005 och uppgift om inkomsterna under året. Som nämnts ovan skulle en årsräkning även innehålla uppgift om behållningen på kontona den 1 januari 2005 eller, som i det här fallet, vid tidpunkten för utbetalning av de spärrade medlen. I den ingivna årsräkningen finns inte heller uppgift om AA:s andel i dödsboet och hans utgifter under året. Den inkomna årsräkningen var således bristfällig i flera avseenden. Jag är kritisk till att överförmyndaren trots bristerna godkände årsräkningen utan anmärkning.

Utöver de uttag från överförmyndarspärerade konton som överförmyndaren godkände innan tillgångsförteckningen inkom, lämnade överförmyndaren sitt medgivande till uttag vid fem olika tillfällen till ett sammanlagt belopp om 200 000 kr. Av detta belopp skulle 50 000 kr enligt uppgift vara ett lån till AA:s syster. Jag är kritisk till att denna skuldförbindelse inte dokumenterades i akten. Inte heller beträffande dessa uttag har överförmyndaren vidtagit några åtgärder för att kontrollera hur medlen har använts. Ett enkelt sätt kan vara att redan i anslutning till när tillståndet till den avsedda transaktionen lämnas begära in verifikationer och underlag när det rör sig om större summor, vilket här var fallet.

DD

DD erhöi försäkringsersättning som sattes in på ett spärrat konto, och med anledning av det anmodade överförmyndaren förmyndaren att inkomma med en tillgångsförteckning. Någon sådan inkom inte trots påminnelse härom. Av handlingarna i akten framgår även att DD tillskiftades ett större arv efter sin far, däribland del i en näringsverksamhet. Förmyndaren inkom inte heller med någon årsräkning för år 2005. Inkommer inte förmyndaren med förteckning eller årsräkning har överförmyndaren möjlighet att enligt 16 kap. 13 § FB förelägga

förmyndaren vid vite att inkomma med dessa handlingar. Jag är kritisk till att överförmyndaren inte vidtog några åtgärder för att förmå förmyndaren att inkomma med tillgångsförteckning respektive årsräkning.

Den 27 mars 2006 gav överförmyndaren tillstånd till ett uttag om 143 424 kr i Handelsbanken. Varken av uttagsmedgivandet eller av annan handling i akten framgår vad medlen skulle användas till. Av beslutet framgår vidare att förmyndaren fick ”tillstånd till avslut av samtliga konton utom ett”. Anledningen härtill framgår inte heller. Jag vill återigen framföra kritik mot att överförmyndaren gett tillstånd till uttag utan att någon tillgångsförteckning eller årsräkning inkommit. Jag är också kritisk till att det inte i akten har dokumenterats vad medlen skulle användas till. Överförmyndaren har inte heller gjort någon uppföljning av beslutet.

Överförmyndaren gav tillstånd till en överföring av 400 000 kr från en bank till en annan. Jag anser att det av tillståndsbeslutet eller av annan handling i akten borde ha framgått vad överföringen avsåg. Det finns inte heller någon uppgift om huruvida beloppet skulle placeras på ett konto med överförmyndarspär. Överförmyndaren godkände också en begäran om byggande av ny maskinhall till en kostnad om 600 000 kr. Inte heller vid den tidpunkten hade någon förteckning eller årsräkning inkommit. Överförmyndaren hade därför inte någon överblick över DD:s ekonomiska situation när tillståndet lämnades. Jag är mycket kritisk till att överförmyndaren gav tillstånd utan att dessförinnan ha utrett vilka ekonomiska konsekvenser byggandet av en ny maskinhall skulle få för DD.

Jag vill slutligen erinra om bestämmelsen i 13 kap. 13 § FB enligt vilken föräldrar inte får låta den som är under 16 år driva rörelse. Av bestämmelsen följer vidare att det krävs samtycke från överförmyndaren för att föräldrar för den omyndiges räkning skall få driva rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078).

Med den mycket allvarliga kritik som ligger i det ovan anförda avslutas ärendet.